

TFRS- 2: HİSSE BAZLI ÖDEMELER STANDARDI VE MUHASEBE UYGULAMALARI

*Yard. Doç. Dr. Abdulkerim DAŞTAN**

*Yard. Doç. Dr. Hasan ABDİOĞLU***

ÖZET

Finansal bilginin ulusal veya uluslararası alanda belirli ilkeler ve standart biçimler halinde sunumu, finansal raporlama standartları aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Standartların uygulanmasına yönelik düzenleme yapan ülke sayısında meydana gelen artış, küresel bazda muhasebe standartlarının uyum birlikteliğini artırmakta ve aynı zamanda değişik konularda düzenleme ihtiyacı doğurmaktadır. Finansal raporlama alanında düzenleme ihtiyacı gerektiren konulardan hisse bazlı ödeme işlemlerine yönelik uluslararası finansal raporlama standardı 01.01.2005 tarihinden sonra yürürlüğe girmek üzere 2004 yılında yayınlanmıştır. Türkiye’de ise 2006 yılında yayınlanarak yürürlüğe giren “TFRS-2: Hisse Bazlı Ödemeler Standardı” esas itibarıyla üç konuda düzenleme getirmektedir. Bu konular sırasıyla; “hisse senedi veya diğer benzeri özkaynak enstrümanlarının ihracı ile ödemelerin yapılmasını kapsayan özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemleri”, “nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemleri” ve “sağlanan mal veya hizmet karşılığının nakit veya hisse senedi seçeneklerinden herhangi birisi ile ödeneceği nakit alternatifli hisse bazlı ödeme işlemleri”dir. Çalışmada, standartta yer alan her bir hisse bazlı işlem türünün işletmenin finansal durumuna olan etkisinin ölçülmesine ilişkin açıklamalarda bulunularak, muhasebeleştirilmesine yönelik uygulamalara yer verilmiştir.

Anahtar Sözcükler: TFRS - 2, UFRS - 2, Hisse Bazlı Ödemeler

ABSTRACT

TFRS- 2: Share-Based Payment And Accounting Applications

The presentations of financial information in standardized forms nationally or internationally are realized through financial reporting standards. The increase in the number of countries that issue regulations for the application of the standards increases the compatibility of the accounting standards on a global basis and at the same time it creates a need for new regulations in various issues. The International Financial Reporting Standards for share-based payment transactions which is one of the issues that requires regulations for financial reporting was issued in 2004 to go into effect on 01 January 2005. In Turkey, the “TFRS-2 Share-Based Payment Standards” which was issued in 2006 and which went into effect in the same year defines measurement principles mainly for three types of share-based payment transactions: “equity-settled

* Karadeniz Teknik Üniversitesi, İ.İ.B.F, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi, akdastan25@yahoo.com

** Balıkesir Üniversitesi, Bandırma İ.İ.B.F, İşletme Bölümü Öğretim Üyesi. abdioglu@balikesir.edu.tr

share-based payment transactions, in which the entity receives goods or services as consideration for equity instruments of the entity (including shares or share options)”, “cash-settled share-based payment transactions, in which the entity acquires goods or services by incurring liabilities to the supplier of those goods or services for amounts that are based on the price (or value) of the entity’s shares or other equity instruments of the entity,” and “transactions in which the entity receives or acquires goods or services and the terms of the arrangement provide either the entity or the supplier of those goods or services with a choice of whether the entity settles the transaction in cash or by issuing equity instruments.” The study explains the measurement of the effect of each share-based transaction in the standard on the financial position of an entity and presents some applications in the accounting.

Keywords: TFRS - 2, UFRS - 2, Share-Based Payments

GİRİŞ

20.yüzyılın ikinci yarısında hız kazanan ve bütün yönleriyle etkisini hissettiren küreselleşme, şüphesiz finansal piyasaları diğer alanlardan daha fazla etkilemiştir. Bu etkinin, uluslararası finansal piyasaların entegrasyonu ve uluslararası işletmecilik çerçevesinde “*finansal bilgi*” ekseninde gerçekleştiği belirtilebilir. Bu durum, uluslararası finansal bilginin, edinim, değerlendirme, raporlama ve analiz başta olmak üzere tüm süreçlerini derinden etkilemiştir.

İşletmelerce sahip olunan kaynakların daha etkin bir biçimde kullanımını sağlayan en önemli araç kuşkusuz bilgidir. Bilginin önemi yalnızca işletmelerle sınırlı olmayıp, tüm işletme çıkar gruplarıyla ilgilidir. İşletme ve diğer tüm çıkar gruplarının ihtiyaç duyduğu finansal bilginin kendilerine sunumunu sağlayabilecek işletme fonksiyonu muhasebedir. Zira muhasebe, işletmelerin tüm temel fonksiyonlarına “*bilgi sağlama*” görevi üstlendiğinden en önemli yardımcı fonksiyon olma özelliğine sahiptir. Bu durum işletmenin ulusal veya uluslararası alanda faaliyet gösterip göstermemesi açısından bir farklılık arz etmemektedir.

Çıkar gruplarına sunulan finansal bilgilerin ulusal ve uluslararası boyutta anlaşılabilirliğini artırabilecek husus o bilginin belirli standart formlarda sunulmasını gerektirmektedir. Bu durum, finansal bilgi için açık, gerçek, güvenilir, dengeli, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir nitelikte olmasını da sağlamak amacını taşır. İşte bu noktada uluslararası boyutta ele alınan muhasebe standartları çalışmaları küresel finans ve muhasebe işlemlerinin bütün yönlerini birbirine bağlayan en önemli halkayı oluşturur (Uysal, 2006: 90). Çünkü Finansal raporlamanın muhasebe standartlarına uygun olması, üretilmiş muhasebe bilgilerinin kalitesini artırarak (Bayazıtılı, 2006: 5) ulusal ve uluslararası karşılaştırmayı olanaklı kılmaktadır. Öteyandan başka ülkelerden fon sağlamak isteyen bir işletmenin mali tablolarının ayrıca bir düzeltmeye veya yeniden düzenlemeye ihtiyaç göstermeksizin diğer ülkelerde de kabul görmesi, başta maliyetlerin azalması ve yatırımcının korunması olmak üzere pek çok avantaj sağlamaktadır.

Yukarıda değinilen esaslar çerçevesinde ele alınan bu çalışma başta raporlama olmak üzere finansal bilginin tüm süreçlerine yönelik ülke muhasebe

sisteminde köklü değişiklik gerçekleştirecek Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarının (UFRS) Türkçeye çevrilmiş ve kendine özgün şartları ile uyarlaması yapılmış Türkiye Finansal Raporlama Standartlarının (TFRS) anlaşılabilirliğine katkı sağlamak amacıyla “TFRS – 2: Hisse Bazlı Ödemeler Standardı”nı ele almakta ve özellikle standardın muhasebeleştirilmesi açısından incelenmesini amaçlamaktadır.

Söz konusu amaçla ele alınan bu çalışma bu girişi takiben muhasebe alanında standartlaşma çabalarına genel bakış, amaç, kapsam, değerlendirme ve hisse bazlı ödeme işlemleri çerçevesinde TFRS – 2: Hisse Bazlı Ödemeler Standardı’nın açıklanması ile hisse bazlı ödeme işlemlerinin muhasebeleştirilmesi ve raporlanması bağlamında çalışılmıştır.

1. MUHASEBE ALANINDA STANDARTLAŞMA ÇABALARINA GENEL BAKIŞ

“Belli bir tipe göre yapılmış ya da ayrılmış belirli ölçülere, yasaya, kullanıma uygun olan, örnek ya da temel alınabilen, tekbiçim” (www.tdk.gov.tr) olarak ifade edilen **“standart”** kavramı *“uyulması gerekli kurallar birimi ya da birliği anlamında terim”* olarak tanımlanmaktadır (Yazıcı, 2003: 34).

Uygulamaya yönelik kuralları ifade eden **“muhasebe standartları”**, muhasebe konularında uygulama birliği sağlamak için, muhasebe bilgilerinin elde edilmesi, işlenmesi, raporlanması, yorumlanması ve sunulması aşamalarında uyulması gereken kurallar birliği olarak tanımlanabilir. Muhasebe ilkelerinin uygulamaya geçirilmesinde ve bu yönüyle muhasebe politikalarının belirlenmesinde esas teşkil eden (Sönmez, 2004: 80) muhasebe standartları aynı zamanda küresel finans ve muhasebe işlemlerinin bütün yönlerini birbirine bağlayan en önemli halkayı da oluşturur (Uysal, 2006: 90). Muhasebe standartları finansal raporlamanın ortak dili olarak da nitelendirilebilir (Ayanoğlu, 2007: 100).

Muhasebe alanında standartlaşma çalışmalarının başlangıcı 1929 ekonomik buhranı sonrası ABD’de Security Exchange Comitte’ye (SEC) standart düzenleme yetkisinin verilmesine götürülebilir. Uluslararası alanda geçerli muhasebe standartlarının oluşturulması konusunda ise ilk tartışmaların 1960’larda başladığı, konunun bir örgüt (komite) tarafından yürütülmesine yönelik somut önerilerin ise ilk defa 1972 yılında gündeme geldiği (Gökçen, 2006: 13); IASC tarafından ilk muhasebe standardının 1975 yılında yayınlandığı, 1980’li yıllarda ise konunun öneminin ve etkisinin özellikle küreselleşme ve finansal liberalleşme hareketleriyle birlikte dünya genelinde arttığı ifade edilebilir.

Muhasebe Standartlarının oluşturulmasına yönelik girişimler özel sektör kuruluşları, bölgesel oluşumlar ve devletlerarası organizasyonlar tarafından yürütülmektedir. Uluslararası Muhasebe Standartlarını oluşturma görevi 1973’ten 2001 yılına kadar Uluslararası Muhasebe Standartları Komitesi (IASC) tarafından yürütülmüştür. Ancak belirlediği standartlara uyum konusunda hiçbir yaptırım gücünün olmaması ve üye kuruluşların da çoğunun kendi ülkelerinde muhasebe standardı oluşturma yetkisine sahip olmaları nedeniyle yöneltilen eleştiriler

doğrultusunda IASC muhasebe standardı belirleme görevini 2001 yılında Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu'na (IASB) devretmiştir.

IASB, uluslararası alanda kabul görmüş muhasebe standartları üreterek; finansal tablolarda, şeffaf ve karşılaştırılabilir bilgiyi sağlayan, tek ve yüksek kalitede, anlaşılabilir ve uygulanabilir, küresel muhasebe standartları geliştirmeyi amaçlamaktadır.

1973- 2001 arası dönemde IASC, muhasebe standartlarına ilişkin düzenlemeleri "*Uluslararası Muhasebe Standartları (UMS)*" adıyla oluşturmuş, Nisan 2001'de IASB muhasebe standartlarını "*Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)*" olarak oluşturacağını ve daha önce IASC tarafından yayımlanmış olan UMS'leri de benimseyeceğini duyurmuştur. Bu tarihten sonra çıkan muhasebe standartlarına ilişkin düzenlemeler UFRS olarak yayımlanmaktadır.

Mart 2008 ayı itibariyle dünyada UFRS'lerin uygulanmasına izin verilen ülke sayısı 38'dir. UFRS'lerin uygulanmasına izin verilmeyen ülke sayısı ise yine 38'dir. Bununla birlikte UFRS'lerin uygulanmasını ülke içerisinde bazı yerli firmalar için gerekli gören ülke sayısı 6, ülke içerisindeki bütün yerli firmalar için gerekli gören ülke sayısı ise 78'seklinde (Aysan, 2008: 49).

Muhasebe standartları ile ilgili Türkiye'deki gelişmeler hakkında ise şu hususlar belirtilebilir. Türkiye muhasebe standartlarının oluşturulması amacıyla Türkiye Muhasebe ve Denetim Standartları Kurulu (TMUDESK) 1994 yılında Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği (TÜRMOB) tarafından özerk bir kuruluş olarak kurulmuş ve "*uluslararası muhasebe standartlarıyla uyumlu standart geliştirme, Türkiye ekonomisi ve işletmelerinin yapısı ve gereksinimlerinin göz önünde bulundurulması*" ilkeleriyle standart geliştirme çabası içine girmiştir. Aynı dönemde Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) tarafından da bağlı işletmelerde uygulanmak üzere standartlar geliştirilmiştir. Bugüne değin SPK ve BDDK'nın bu alanda gerekli düzenlemeleri yaparak üzerlerine düşeni yaptıkları; Maliye Bakanlığı'nın ise konuyla ilgili gerekli ve yeterli çabayı göstermediği söylenebilir (Aysan, 2008: 49). Böylece yasal yaptırım gücü olmayan TMUDESK çalışmaları yanında SPK, BDDK ve vergi düzenlemeleri çerçevesinde yapılan düzenlemeler konuyla ilgili çok başlı bir yapının ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Muhasebe ve finansal raporlamaya ilişkin sözkonusu çok başlı uygulamaya son vermek amacıyla, 18.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla "*denetlenmiş finansal tabloların sunumunda; finansal tabloların ihtiyaca uygun, gerçek, güvenilir, dengeli, karşılaştırılabilir ve anlaşılabilir nitelikte olmaları için ulusal muhasebe ilkelerinin gelişmesi ve benimsenmesini sağlayacak ve kamu yararı için uygulanacak ulusal muhasebe standartlarını saptamak ve yayınlamak üzere, kamu tüzel kişiliğini haiz, idari ve mali özerkliğe sahip*" Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) kurulmuştur.

TMSK, çalışmalarını IASB ile yakın ilişki içerisinde UFRS'ler ile uyumlu

olarak yürütmektedir. 2008 yılı verileriyle TMSK, 8 adet TFRS, 30 adet TMS, 20 adet Yorum ve KOBİ standart taslağı çalışması gerçekleştirmiştir (TMSK- 2007 Yılı Faaliyet Raporu).

Öteyandan konuyla ilgili bir diğ er çalışma Türk Ticaret Kanunu (TTK) taslak metnidir. TTK taslak 88. maddenin birinci fıkrasında; “... gerçek ve tüzel kişiler gerek ticari defterlerini tutarken, gerek münferit ve konsolide finansal tablolarını düzenlerken, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından yayımlanan, Türkiye Muhasebe Standartlarına, kavramsal çerçevede yer alan muhasebe ilkelerine ve bunların ayrılmaz parçası olan yorumlara aynen uymak ve bunları uygulamak zorundadırlar” hükmü yer almakta, devam eden fıkralarda ise; “Bu düzenlemeler, uygulamada birliğı sağlamak ve finansal tablolara milletlerarası pazarlarda geçerlilik kazandırmak amacıyla, Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına tam uyumlu olacak şekilde, yalnız Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu tarafından belirlenir ve yayımlanır.” ibaresine yer verilmiştir. TTK’nın yürürlüğe girmesiyle defter tutma dahil bütün süreçler muhasebe standartlarına uygun yapılacak, hesap planları muhasebe standartlarına göre yeniden gözden geçirilecektir (Akdoğan ve Sevilengül, 2008: 195).

2. TFRS - 2: HİSSE BAZLI ÖDEMELER STANDARDI

Başlangıcı, Amerika’da 1972 yılında yayımlanan, “Çalışanlara Sağlanan Hisse Senetlerinin Muhasebeleştirilmesi”ne götürülebilecek, 1995 yılında, Amerikan Finansal Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) tarafından “Hisseye Dayalı Ücretlendirmenin Muhasebeleştirilmesi” (Selimoğlu, 2007: 1170) adıyla ele alınan hisse bazlı ödeme işlemlerinin uluslar arası arenada ölçümlenmesi ve tanımlanması UFRS-2: Hisse Bazlı Ödemeler Standardı’nın yayınlanması ile mümkün olmuştur. Standardın yayımlanmasından önce hisse bazlı ödeme işlemlerine ilişkin bilgiler finansal tablolarda yer almamakta ve bu kapsamda da işlemleri kapsayan bir raporlama faaliyeti gerçekleştirilememekteydi. Bir başka ifade ile bugüne değ in kurumların çalışanlarına hizmetleri karşılığında nakit ödemelerde bulunması halinde söz konusu bu ödeme gelir tablosunda bir gider kalemi olarak tanımlanmakta iken söz konusu ödemenin çalışanlara hizmetleri karşılığında hisse senedi opsiyonu verilmesi şeklinde olması halinde ise her hangi bir gider kaydı yapılmamaktaydı. Bu durum aynı zamanda bir muhasebe aykırılığı da oluşturmaktaydı (Street ve Cereola, 2004: 21). Özellikle muhasebe standart oluşturucuları, mali tablo kullanıcıları, hazırlayıcılar ve politikacılar arasında hisse senedi opsiyonlarının çalışanların haklarını garanti edip etmediğı noktasında önemli bir tartışma süre gelmekteydi. Bu boşluk muhasebe literatüründe son derece büyük tartışmalara neden olmuştur. Mevcut probleme Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (IOSCO) 2000 yılında yayımladığı bir rapor ile dikkat çekmiştir (Deloitte, 2007a: 11). IOSCO tarafından yayımlanan bu rapor, IASB’ı hisse bazlı ödemeler konusunda yaşanan probleme bir çözüm getirmesi yönünde cesaretlendirmiştir.

Standart, 01.01.2005 veya bu tarihten sonra başlayan yıllık hesap

dönemleri için hazırlanan mali tablolara uygulanmak üzere 2004 yılında yayınlanmıştır. Standart IASB'nin öncülüğünü yaptığı ve kendi başına geliştirdiği ilk en büyük standart olma özelliğini de taşımaktadır (Deloitte, 2004a: 3). Ayrıca standart hisse bazlı ödeme işlemlerinde gider tanımlamasını ilk defa uygulamaya sokarak finansal raporlamada büyük bir adım atılmasını sağlamıştır. Söz konusu bu gider ihraç edilen özkaynağa dayalı enstrümanın gerçeğe uygun değeri (fair value) ile alınan mal veya hizmetlerin elde edilme tarihlerindeki değerleri ile ölçümlenmektedir (Deloitte, 2004b: 4).

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK) tarafından TFRS-2: Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerine ilişkin Standart 26125 sayı ve 31.03.2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Standartın bugüne kadar “standart kapsamı” ve “geri alınan hisselerle ilişkin işlemler” ile ilgili iki adet yorumu açıklanmıştır.

Hisse Bazlı Ödemeler Standardı, işletmenin özkaynağına dayalı ihraç ettiği finansal araçlarının karşılığında mal ve hizmet aldığı işlemler ile işletmenin hisse senetlerinin değerine veya benzer şekilde özkaynağa dayalı finansal araçlarının değerine bağlı olarak borç yüklendiği işlemlere uygulanmaktadır. Standartın uygulanmasında mallar aktif yapı içerisinde stokları, sarf malzemelerini, maddi duran varlıkları, maddi olmayan duran varlıkları ve diğer finansal olmayan varlıkları içermektedir. Hisse bazlı ödemeler standardı işlem bazlı bir standart olup ölçek büyüklüğü söz konusu olmaksızın tüm kurumlara yönelik olarak uygulanabilmektedir. Kamu veya özel, küçük veya büyük ölçekli kurum anlamında standartta herhangi bir ayırım ve istisna yer almamaktadır.

2.1. Standardın Amacı ve Kapsamı

Standartın amacı; hisse bazlı ödeme işlemi gerçekleştiren işletmelerin finansal raporlamaya ilişkin hususlarının düzenlenmesidir. Standart, işletmenin özkaynağa dayalı finansal araçlarına karşılık mal veya hizmet aldığı veya hisse senedi veya diğer finansal araçların fiyatına göre belirlenmiş bir tutarda borç yüklendiği işlemler için uygulanacak muhasebeleştirme kurallarını ve raporlama ilkelerini açıklamaktadır. Hisse bazlı ödeme işlemlerine finansal tablolarda yer verilmesi ile kaliteli, şeffaf ve karşılaştırılabilir bilginin kullanıcılara sunulması amaçlanmaktadır.

Standart, aşağıda belirtilen hisse bazlı ödeme işlemlerinin muhasebeleştirilmesine yönelik uygulanmaktadır. Bunlar;

- a) İşletmenin, özkaynağına dayalı finansal araçlar karşılığında mal veya hizmet tedarik ettiği, özkaynağa dayalı hisse bazlı ödeme işlemleri,
- b) İşletmenin mal veya hizmet tedarik ettiği satıcılarına, elde etmiş olduğu mal veya hizmet karşılığında, hisse senedi veya diğer özkaynağa dayalı finansal araçlarının fiyatlarıyla belirlenmiş bir tutarda borç yüklendiği, nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemleri ve
- c) İşletmenin mal veya hizmet tedarik ettiği ve buna ilişkin

anlaşmanın, işletmenin veya satıcının, anlaşma konusu mal veya hizmet bedelinin nakit olarak (ya da başka bir varlık yoluyla) veya işletmenin özkaynağına dayalı finansal araçlar ihraç etmesi yoluyla ödenmesi seçeneklerinden birine sahip olduğu, nakit alternatifli hisse bazlı ödeme işlemleridir.

Aşağıda belirtilen iki istisnai durum çerçevesinde gerçekleşen hisse bazlı ödeme işlemleri için bu standart uygulanmamaktadır. Bunlar;

a) “*TFRS-3: İşletme Birleşmeleri*” standardının uygulandığı, işletme birleşmelerinde, devralınan net varlıkların bir parçası olarak edinilen mallarda ve

b) “*TMS – 32: Finansal Araçlar: Açıklamalar ve Sunum*” Standardının 8-10 uncu Paragrafları ya da “*TMS – 39: Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme*” Standardının 5-7 nci Paragrafları kapsamında yer alan hisse bazlı ödeme işlemleri yoluyla edinilen mal veya hizmetlere ilişkin sözleşmelerden doğan işlemlerdir.

2.2. Standarda Özgü Terimler ve Değerleme Sorunu

Standartta ‘hisse bazlı ödeme işlemleri’nden, ‘finansal araç’a, ‘gerçeğe uygun değer’den ‘içsel değer’ ve ‘piyasa koşulu’ gibi standardın ayrılmaz bir parçası olan ve standardın uygulanmasında uygulayıcılara yardımcı olabilecek bazı temel terimlere açıklama getirilmiştir. Çalışmada yararlı olacağı düşünülen sözkonusu terimlerden birkaçına aşağıda özetle yer verilmiştir.

Hisse bazlı ödeme işlemleri; İşletmenin özkaynağına dayalı finansal araçlar (hisse senetleri veya hisse senedi opsiyonları) karşılığında mal veya hizmet elde ettiği ya da işletmenin hisse senetlerinin veya diğer özkaynağına dayalı finansal araçlarının fiyatları baz alınan tutarlar karşılığında mal veya hizmet aldığı işlemlerdir.

Çalışanlar ve benzer hizmetleri sağlayan diğerleri; İşletmeye kişisel hizmet veren ve “*hukuki veya vergisel açıdan çalışan olarak kabul edilen*”, “*hukuki veya vergisel açıdan çalışan olarak kabul edilenlerle aynı şekilde işletmenin talimatları altında çalışan*” ve “*sundukları hizmetler çalışanların verdiği hizmetler ile benzer olan*” koşullarından birini sağlayan kişileri ifade etmektedir.

Özkaynağına dayalı finansal araç; İşletmenin tüm borçları çıkarıldıktan sonra varlıklarında bir hakkı/payı gösteren sözleşme.

İhraç edilmiş özkaynağına dayalı finansal araç; İşletme tarafından hisse bazlı ödeme anlaşmaları ile başka bir tarafa sağlanan, işletmenin özkaynağına dayalı finansal aracını elde etme hakkıdır (koşullu veya koşulsuz).

Gerçeğe uygun değer; Karşılıklı pazarlık ortamında, bilgili ve istekli gruplar arasında bir varlığın el değiştirmesi ya da bir borcun ödenmesi durumunda ortaya çıkması gereken tutardır.

İçsel değer; Karşı tarafın onaylama veya alma (koşullu veya koşulsuz) hakkının olduğu hisse senetleri ile karşı tarafın bu senetler için ödemesi gereken (veya ödeyeceği) fiyat arasındaki farktır. Bir başka ifade ile opsiyonun içsel değeri, hisse senedi fiyatı ile kullanım fiyatı arasındaki farktır. Örneğin, gerçeğe uygun değeri 20.-YTL olan bir hisse senedi opsiyonunun kullanım fiyatı 15.-YTL ise hisse senedi opsiyonunun içsel değeri 5.-YTL'dir.

Hisse senedi opsiyonu; Hamiline, belirli bir dönem için işletmenin hisse senetlerini sabit ya da belirlenebilir bir fiyattan elde etme yükümlülüğünü değil, fakat hakkını veren sözleşmedir.

Standartta özgü konuların uygulanmasında karşılan ve son dönemlerde üzerinde durulan değerlendirme sorunu ile ilgili olarak aşağıdaki hususlar belirtilebilir.

Malların, hizmetlerin ve öz kaynağa dayalı enstrümanların gerçeğe uygun değerlerinin nasıl belirleneceği ve özellikle çalışanlara yönelik sağlanan hisse bazlı ödemelerin ölçülmesi konusunda tartışmalar devam etmektedir. UFRS'nin büyük bir bölümü varlıkların ve yükümlülüklerin gerçeğe uygun değerleriyle ölçülmesini ve raporlanmasını öngörmektedir. Ancak gerçeğe uygun değerlerin nasıl uygulanacağı konusunda herhangi bir rehber mevcut değildir. UFRS gerçeğe uygun değeri *“tarafsız, danışıklı olmayan, ilişkili taraflar arasında olmayan ve objektif olan, bilgili ve istekli taraflar arasında bir varlığın değişimi veya bir borcun kapatılması için kabul edilen tutar”* olarak tanımlamaktadır (Demir ve Bahadır, 2007: 68).

Hisse senedi opsiyonlarının ölçülmesine yönelik olarak genel kabul görmüş ve üzerinde hem fikir olunabilecek standart bir ölçüm yöntemi belirlenememiş ve standartta da bir yöntem önerisinde bulunulmamıştır. Uygulamada yer alan çeşitli hisse senedi opsiyon değerlendirme yöntemleri ile değerlendirme işlemleri gerçekleştirilmeye çalışılmaktadır.

Hisse bazlı ödemeler standardı malların işletme tarafından elde edildiği veya hizmetin karşı tarafça gerçekleştirildiği tarihte söz konusu bu mal ve hizmet bedellerinin gerçeğe uygun değerleri üzerinden belirlenebileceğini varsaymaktadır. Ancak tanımlanamayan mal ve hizmet alımları, hisse bazlı ödeme işleminin sonucunda mal veya hizmet bedelinin hisse bazlı ödemenin gerçeğe uygun değerinden düşük olması, borsada işlem gören veya görmeyen işletmeler açısından konunun ele alınması gibi hususlarda standardın uygulanmasında sorunlarla karşılaşmaktadır⁵.

Öteyandan ihraç edilen özkaynağa dayalı finansal enstrümanın gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde ölçülmediğinde hisse bazlı ödemeler standardının gerçeğe uygun değerinde bir serbestlik (istisnai durum) sağlamaktadır. Bazı nadir durumlarda özkaynak enstrümanın gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde ölçülemeyebilir. Hisse bazlı ödemeler standardı bu durumda içsel

⁵ Standardın uygulanmasında meydana gelebilecek değerlendirme sorunları ve çözümleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. DELOITTE, March 2004b, a.g.e., s.21.

değerin kullanılmasını istemektedir. İçsel değer, en öz ifadesi ile hisse senedinin gerçeğe uygun değeri ile bu hisse senedine ödenmeye hazır olunan fiyat arasındaki farktır. Çoğu durumda verilme tarihindeki içsel değer sıfır olmaktadır. Bundan dolayı hisse bazlı ödemeler standardı içsel değer ile ölçümlenen tüm hisse bazlı ödeme işlemlerinin işlem gerçekleşene değin her raporlama döneminde kayıp veya kazançlarının tekrar ölçümlenmesini istemektedir. Ayrıca mal veya hizmet bedellerinin değerlerinin esas alınması suretiyle gerçeğe uygun değer belirlenmesinde, yapılan iskonto veya benzeri indirimler dikkate alınmalıdır.

Hisse bazlı ödemeler standardında hisse bazlı ödeme işlem türlerine göre gerçeğe uygun değer ölçümlenme zamanları; “özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemlerinde, yalnızca verilme tarihinde; nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemlerinde, her raporlama döneminde; nakit alternatifli hisse bazlı ödeme işlemlerinde ise özkaynağa dayalı bileşen için verilme tarihinde, borç bileşeni için her raporlama döneminde ölçümlenir” şeklindedir.

Öteyandan hisse bazlı ödemeler standardının uygulanmasında sorunların yaşandığı bir diğer husus opsiyona dayalı hisse bazlı ödemenin gerçeğe uygun değerinin belirlenmesidir. Opsiyonların işlem görmediği ve bundan dolayı da piyasa fiyatlarının oluşmadığı durumlarda, opsiyon değerlendirme yöntemlerinin kullanılmasına ihtiyaç duyulmaktadır. Özellikle çalışanlara yönelik hisse senedi opsiyonları borsada işlem görmediği için gerçeğe uygun değerlerinin bir yöntem aracılığı ile tahmin edilmesi gerekmektedir. Hisse senedi opsiyonlarının değerlemesinde kullanılmak üzere belir bir yöntem önerisi bulunmamakla birlikte standart kullanılacak değerlendirme yönteminde şu faktörlerin dikkate alınmasını istemektedir. Bunlar; opsiyonun kullanım fiyatı, hisse senetlerinin cari fiyatı, opsiyonun vadesi, hisse senedi fiyatlarında beklenen oynaklık, hisseler üzerinden beklenen kar payı ve opsiyon süresince risksiz faiz oranıdır.

Literatürde yer alan ve bu faktörleri gözönünde bulundurarak, hisse senedi opsiyonun gerçeğe uygun değerinin belirlenmesinde geniş bir kabul gören yöntemler; Black-Scholes Metron Yöntemi, Binominal Olasılık Yöntemi ve Monte-Carlo Yöntemi şeklinde sayılmaktadır⁶.

3. STANDARDIN UYGULANMASI: HİSSE BAZLI İŞLEM TÜRLERİ

Standarda göre hisse bazlı ödeme işlemleri temelde üç şekilde uygulanmaktadır. Bunlar; özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemleri, nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemleri ve nakit alternatifli hisse bazlı ödeme işlemleridir. Hisse bazlı ödeme işlemlerinin ölçümlenmesi, bir başka ifade ile gerçeğe uygun değer ne zaman ölçümleneceğinin belirlenmesi ve belirlenecek giderin miktarı bu sınıflandırmaya bağlı olmaktadır.

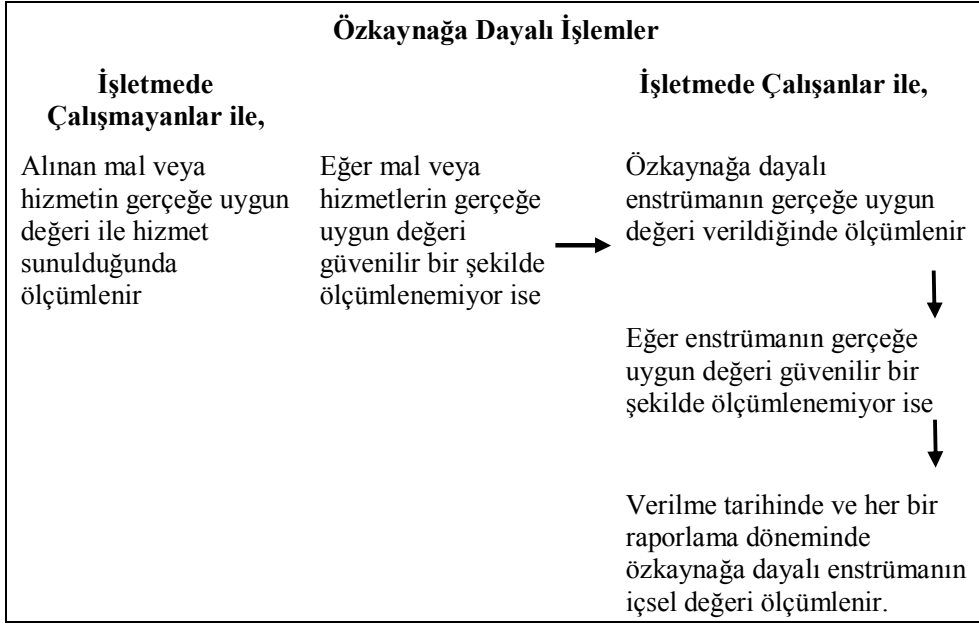
⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. DELOITTE, March 2004b, a.g.e., s.19

3.1. Öz Kaynaktan Karşılanan Hisse Bazlı Ödeme İşlemleri

Özkaynağa dayalı finansal araçlarının karşılığı olarak bir malın veya hizmetin tedarik edilmesine ilişkin işlemler, sözkonusu mal veya hizmetin gerçeğe uygun değeri üzerinden söz konusu mal veya hizmetler, malların teslim alındığı tarih itibariyle ya da hizmetlerin sağlandığı tarih itibariyle hesaplanır ve muhasebeleştirilir.

Özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemlerinde gerçeğe uygun değerinin güvenilir bir şekilde tahmin edilmesi mümkün değilse işletme, elde edilen mal veya hizmetler ile bunlara karşılık özkaynakta meydana gelen artışı, doğrudan ilgili mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değerlerinden hareketle belirler. Burada gerçeğe uygun değer, işletmenin malları elde ettiği veya karşı tarafın hizmet sunduğu tarihte belirlenir.

Ancak *çalışanlar ve benzeri hizmet sağlayıcılarından* alınan hizmetlerin gerçeğe uygun değerlerinin güvenilir bir şekilde tahmin edilmesi genellikle mümkün değildir. Bu durumda alınan hizmetlerin gerçeğe uygun değerlerinin belirlenmesindeki zorluk nedeniyle, alınan hizmetlerin gerçeğe uygun değerleri özkaynağa dayalı finansal araçların ihraç tarihindeki gerçeğe uygun değeri referans alınmak suretiyle belirlenir. Bir başka ifadeyle çalışanlar ve benzer hizmetleri sağlayanlar ile olan işlemlerde, tedarik edilen hizmetin gerçeğe uygun değeri güvenilir olarak tahmin edilemeyeceğinden, bu durumda çalışanlar ve benzeri hizmetleri sağlayanlara verilen özkaynağa dayalı finansal araçların gerçeğe uygun değeri söz konusu finansal aracın veriliş tarihi itibariyle hesaplanmalıdır. Aşağıda işletme çalışanı olan ve olmayanlarla yapılan işlemlerin gerçeğe uygun değerinin ölçülmesine ilişkin özet bir sunum yer almaktadır.

Kaynak: Pricewaterhousecoopers, Share-based Payment, A Practical Guide to Applying IFRS2, s.8, <http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/SBP.pdf>, 10.10.2008

Hisse senedi veya hisse senedi opsiyonlarının ölçüm tarihinde gerçeğe uygun değeri tahmin edilirken, piyasaya dayalı olan hak ediş koşulları hesaplamalarda dikkate alınır; piyasa koşulu olmayan hak ediş koşulları dikkate alınmaz. Piyasa koşulu olmayan hak ediş koşulları verilen hisse senetleri sayısının düzeltilmesi suretiyle dikkate alınır. Çünkü verilen hisse senetlerinin karşılığı olarak alınan hizmetler için mali tablolara alınan tutar, sonuçta hak kazanılan hisse senetlerinin sayısına bağlıdır. Hak ediş koşullarının piyasaya dayalı olup olmaması işlemin ölçülmesini ve muhasebeleştirilmesini etkilemektedir. Özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemlerinde piyasa koşulu olan ve piyasa koşulu olmayan hak ediş koşullarının etkisi aşağıda tabloda yer aldığı gibi özetlenebilir:

Tablo:1 Piyasaya Dayalı Olup Olmamasına Göre Hak Ediş Koşullarının Etkisi

Hak ediş koşullarının piyasaya dayalı olup olmadığı?	
Evet	Hayır
Verilme tarihinde gerçeğe uygun değer belirlenir ve hak ediş koşullarına göre hesaplama her raporlama döneminde gözden geçirilmez (revize edilmez).	Verilme tarihinde gerçeğe uygun değer belirlenmesi önemli değildir. Her raporlama döneminde hak ediş koşulları çerçevesinde yeniden gözden geçirilir (revize edilir).
Hak kazanılması beklenen hisse senedi sayısı (çalışan sayısı tahmini) revize edilmez.	Hak kazanılması beklenen hisse senedi sayısı (çalışan sayısı tahmini) revize edilir.

Kaynak: Pricewaterhousecoopers, a.g.e., s.9.

3.2. Nakit Olarak Ödenen Hisse Bazlı Ödeme İşlemleri

Nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemleri, işletmenin mal veya hizmet alımları karşılığında hisse senedi veya diğer özkaynağa dayalı finansal araçlar karşılığında belirlenen borcunu, nakit veya diğer varlıklarla ödemesine yönelik işlemleri kapsamaktadır.

Nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemleri söz konusu olduğu durumlarda, alınan mal veya hizmetler ve ilgili yükümlülük tutarı, üstlenilen borcun gerçeğe uygun değeri ile ölçülmektedir. İlgili borç ödenene kadar, her bir raporlama tarihinde ve ayrıca itfa tarihinde borcun gerçeğe uygun değeri yeniden hesaplanmakta ve gerçeğe uygun değerde oluşan herhangi bir değişiklik kâr veya zarar olarak muhasebeleştirilmektedir (http://www.fintools.com/docs/8_63_ifrs02-sum.pdf).

Nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemlerinde elde edilen veya sağlanan mal veya hizmetlerin bedelleri kurumun hisse senetlerinin fiyatları veya değerlerine ya da hisse senedi opsiyonları gibi diğer özkaynağa dayalı enstrümanların fiyat veya değerine göre ödenir. Nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemlerine yönelik olarak verilebilecek en güzel örnek, işletmenin çalışanlarına yönelik olarak ihraç ettiği hisse senedi değer artış haklarıdır. Hisse senedi değer artış hakları çalışanlara hisse senetlerinin fiyatlarında oluşan artışa eşit düzeyde bir nakit ödeme yapılmasını gerekli kılmaktadır. Nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemlerine yönelik temel ilkeler şu şekilde özetlenebilir (<http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/SBP.pdf>).

- Mal veya hizmetler kurum tarafından elde edildiğinde tanınmalıdır (kayda alınmalıdır).

- Elde edilen mal veya hizmetler borcun gerçeğe uygun değeri ile ölçümlenmelidir.
- Ödenecek nakit tutarın hesaplanmasında ödemeye hak kazanan hisse senedi değer artış haklarına yönelik hak ediş koşulları dikkate alınmalıdır.

3.3. Nakit Alternatifli Hisse Bazlı Ödeme İşlemleri

İşletmeye veya karşı tarafa borcu veya alacağı nakit veya özkaynağa dayalı finansal araçlar ile ödeme seçeneğini sunan hisse bazlı ödeme işlemidir. Daha kapsamlı bir ifade ile mal veya hizmet bedelinin nakit ve benzeri başka bir varlık yoluyla veya işletmenin özkaynağa dayalı finansal araçlar ihraç etmesi yoluyla ödenmesi seçeneklerinin işletmeye veya karşı tarafa verildiği hisse bazlı ödeme işlemleridir. İşletme açısından ele alındığında ödeme, nakit veya benzeri bir varlık ile gerçekleştirilecekse nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemi; buna karşın böyle bir borç bulunmadığı takdirde ise özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemi olarak nitelenir ve işlemin niteliğine uygun olarak da muhasebe kayıtlarına alınır.

Nakit alternatifli hisse bazlı ödeme işlemlerinde her bir bileşenin tanımlanma ve ölçülme işlemleri hangi tarafın seçim hakkının olduğuna ve işlemin işletme çalışanı ile yapıp yapılmadığına bağlı olarak değişmektedir. Eğer ödeme için karşı taraf seçim hakkına sahip ise, işletme için borç ve özkaynak unsurundan oluşan bileşik bir finansal araç ihraç edilmiş olunmaktadır. Bunun anlamı bileşik finansal aracın borç ve özkaynak unsurundan oluştuğudur (Deloitte, 2004b: 14).

Çalışanlar dışındaki taraflar ile olan işlemlerde, mal veya hizmetlerin gerçeğe uygun değeri güvenilir bir şekilde ölçümlenebilir. Çalışanlar haricindeki taraflarla yapılan işlemlerde ilgili mal ve hizmetlerin gerçeğe uygun değerlerinin doğrudan ölçüldüğü, bileşik finansal araçların özkaynak unsuru, ilgili mal ve hizmetlerin alındığı tarih itibarıyla, alınan mal ve hizmetlerin gerçeğe uygun değerleriyle borç unsurunun gerçeğe uygun değeri arasındaki fark olarak hesaplanır.

Çalışanlarla ilgili işlemleri de içeren diğer işlemler açısından, ilgili nakit veya özkaynağa dayalı finansal araçlara ilişkin hakların verilme koşul ve ilkeleri de dikkate alınmak suretiyle, bileşik finansal aracın gerçeğe uygun değeri ölçüm tarihinde belirlenir. İşletme karşı tarafın özkaynak unsurunu elde etmek için nakit tahsilât hakkından feragat etmesinin mümkün olabileceğini dikkate alarak öncelikle borç unsurunun, daha sonrada özkaynak unsurunun gerçeğe uygun değerini belirlemelidir. Bileşik finansal aracın gerçeğe uygun değeri de bu iki unsurun toplamı suretiyle bulunur.

Eğer işletme alternatifi belirleme imkânına sahip ise işlem kurumun nakit ödeme yükümlülüğü olmadığı sürece özkaynak esaslı bir işlem olarak hesaplanmalıdır. İşletmenin nakit olarak ödenecek mevcut yükümlülüğünün bulunması durumunda, nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemlerine ilişkin hükümlere uygun olarak muhasebeleştirilir. Nakit ödeme yükümlülüğünün

bulunmaması durumunda, hisse bazlı ödeme işlemleri, özkaynaktan karşılanan hisse bazlı ödeme işlemlerine ilişkin hükümlere uygun olarak değerlendirilir.

4. Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması

Hisse bazlı ödeme işlemlerinin muhasebeleştirilmesine yönelik genel esaslar şu şekilde belirtilebilir. Hisse bazlı ödeme işlemlerinin tamamı halka açık veya kapalı tüm işletmeler için gerçeğe uygun değer esaslı kullanılarak muhasebeleştirilmekte ve raporlanmaktadır (Deloitte, 2007b: 26). Muhasebeleştirme, işlemin gerçekleşme türüne (özkaynaktan karşılanan, nakit olarak ödenen veya nakit alternatifli) bağlı olarak değişmekte ve mal veya hizmetin elde edildiğinde veya sağlandığında yapılmalıdır.

Özkaynaktan karşılanan hisse bazlı bir işlem ile elde edilen mal veya hizmetler neticesinde özkaynakta aynı miktardaki artış muhasebe kayıtlarına alınır. Nakit olarak ödenen hisse bazlı ödeme işlemlerinde mal veya hizmetler elde edildiğinde veya sağlandığında borç muhasebeleştirilir. Hisse bazlı ödeme işlemleri aracılığıyla elde edilen veya devralınan mal veya hizmetlerin, varlık olarak muhasebeleştirilmelerinin uygun görülmemesi durumunda, anılan kalemler gider olarak muhasebeleştirilir.

Hisse bazlı ödemeler standardına uyum, hisse bazlı ödeme işlemlerinin ölçümlemesini sağlayabilmek için bir takım yeni muhasebe politikalarının seçimini gerektirmektedir. Kurumun hisse bazlı ödeme işlemlerinin ölçümlemesi ile ilgili olarak yapması gereken muhasebe politikaları tercihlerine örnek olarak hisse senedi opsiyonlarının fiyatlamasında tercih edilecek yöntem, cari hisse senedi fiyatının belirlenmesinde tercih edilecek yöntem (verilme tarihindeki kapanış fiyatı, ortalama günlük fiyat, ortalama haftalık fiyat vb.), beklenen kar payının tahmininde kullanılan yöntemler belirtilebilir (Deloitte, 2004b: 21). Aşağıda standartta yer alan üç farklı hisse bazlı ödeme işlemi türüne göre ele alınan hisse bazlı ödemelerin muhasebeleştirilmesine ilişkin uygulamalara yer verilmiştir.

4.1. Öz Kaynaktan Karşılanan Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Uygulama I⁷: (Hak ediş koşulunun piyasaya dayalı olması)

“A” İşletmesi 01.01.2008 tarihinde 8 yöneticisinin her birine 200 adet hisse senedi opsiyonunu aşağıda yer alan şartlar çerçevesinde sağlamıştır.

a) 3 yıllık hizmet süresi tamamlanmalıdır,

b) 2010 yılının sonunda hisse senedi fiyatlarında %18’lik bir artış gerçekleşmelidir.

⁷ Örneklerin oluşturulmasında, Pricewaterhousecoopers, a.g.e., s.20-22; SELİMOĞLU, Seval Kardeş; a.g.e. ss.1186 - 1197 ve GÜCENME, Ümit - POROY ARSOY, Aylin, “IFRS 2 Hisseye Dayalı Ödemeler Kapsamında Ücretlendirme” MÖDAV, Sayı:3, Eylül 2006, ss.142-149.’dan yararlanılmıştır.

“A” İşletmesi 8 yöneticisinin hizmet süresini tamamlayacağını tahmin etmektedir. Verilme tarihinde bir opsiyonun gerçeğe uygun değeri 5.-YTL’dir. Hisse senedi opsiyonlarının piyasa değerlerindeki %18’lik artış 5.-YTL olan gerçeğe uygun değere dahildir. Her bir hisse senedi opsiyonunun kullanım fiyatı 3.-YTL’dir. Opsiyonların 10 yıllık bir vadeye sahip olmaları, sözleşme ile belirlenmiştir. “A” İşletmesi Monte-Carlo-Yöntemini kullanarak hisse senedi opsiyonlarının değerlerini hesaplamaktadır.

Hesaplamalar için gerekli temel veriler;

Opsiyon hakkının verilme tarihi	:	1 Ocak 2008
Hak ediş tarihi	:	31 Aralık 2010
Yönetici başına opsiyon	:	200
Verilme tarihinde her bir opsiyonun gerçeğe uygun değeri	:	5.-YTL
Opsiyon verilen kişi sayısı	:	8
Kullanım fiyatı	:	3.-YTL
Piyasa performans koşulu	:	%18 hisse senedi fiyatında artış

İlk olarak kaydedilecek toplam tutarın hesaplanması;

Bir kişiye sağlanan hisse senedi opsiyonun toplam gerçeğe uygun değeri		1.000.-YTL (200 x 5.-YTL)
Hak ediş koşullarını sağlaması beklenen hisse senedi opsiyonu		8 yönetici
Toplam Gider		8.000.- YTL (8 x 1.000.-YTL)

Her yılın giderinin belirlenmesi ve yevmiye kayıtlarının yapılması;

Opsiyonun verilme tarihinde “A” İşletmesi hak ediş dönemi boyunca hiçbir yöneticinin işletmeden ayrılmayacağını varsaymaktadır. 2008 yılında “A” İşletmesi’nden ayrılan olmamıştır. Fakat 2009 yılında beklenmeyen bir şekilde 2 yönetici işletmeden ayrılmıştır. “A” İşletmesi bundan dolayı toplam giderini revize etmiş ve 6.000.-YTL’ye (6x1.000.-YTL) indirmiştir. Hisse senedi fiyatındaki artış, 2010 yılının sonunda başlangıçtaki hisse senedi fiyatını aşmıştır. Sonuç olarak 6 yönetici 2010 yılı sonunda opsiyonun hak ediş koşulunu sağlamıştır. Bu opsiyonlar

05.01.2011 tarihinde kullanılmıştır. “A” İşletmesi yöneticilerine yönelik nominal değeri 1.-YTL olan hisse senedi ihracında bulunmuştur.

Yılsonu	Kayıt	Açıklama
31 Aralık 2008	2.667.-YTL	8 x 1.000.-YTL x 1/3
31 Aralık 2009	1.333.-YTL	(6 x 1.000.- YTL x 2/3) - 2.667.-YTL 2 kişi 2008 yılında kayıt altına alındı. 2009 yılında ise ayrılışları nedeniyle düzeltme yapıldı.
31 Aralık 2010	2.000.-YTL	(6 x 1.000.-YTL x 3/3) – (2.667.-YTL + 1.333.-YTL)
Toplam	6.000.-YTL	6 yönetici x 1.000.-YTL

2008 yılı

31.12.2008

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)	2.667.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri		
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri		
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)		
792. 01 Ücret Gideri		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		2.667.-
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
2008 yılı için tahakkuk eden ücret gideri		

2009 yılı

31.12.2009

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)	1.333.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri		
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri		
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)		
792. 01 Ücret Gideri		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
2009 yılı için tahakkuk eden ücret gideri		

2010 yılı

31.12.2010

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)	2.000.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri		
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri		
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)		
792.01 Ücret Gideri		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HESABI		2.000.-
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
2010 yılı için tahakkuk eden ücret gideri		

2011 yılı (İhraç edilen hisse senetlerine ilişkin yevmiye kaydı)

05.01.201		
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	1.200.-	
500 SERMAYE HESABI		1.200.-
Sermaye taahhüt kaydı		
(200 adet x 6 yönetici x 1.-YTL = 1.200.-YTL)		

05.01.201		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HESABI	1.200.-	
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI		1.200.-
Hisse senetlerinin ihracı ve bedellerinin tahsili		
(200 adet x 6 yönetici x 1.-YTL = 1.200.-YTL)		

Yöneticilere verilen nominal bedeli 1.-YTL olan hisse senetlerine ilişkin sermaye artırımı, nominal değer toplamının 529 Diğer Sermaye Yedekleri Hesabı'ndan mahsup edilmesi suretiyle gerçekleştirilmiştir. Sermaye artırımından sonra, 529 Diğer Sermaye Yedekleri Hesabının alacak kalanı olan 4.800.-YTL (6.000.-YTL - 1.200.-YTL) bilançoda özkaynaklar içerisinde çalışanların hakkı olarak kalmaktadır.

Aşağıda kullanım fiyatının tahsiline ilişkin muhasebe kaydı yer almaktadır.

05.01.20		
100 KASA HESABI	2.400.-	
520 HİSSE SENEDİ İHRAÇ PRİMLERİ HESABI		2.400.-
Hisse senetlerinin ihracı esnasında oluşan kullanım fiyatı ile nominal bedel farkının kaydı (200 adet x 6 yönetici x 2.-YTL = 2.400.- YTL)		

Uygulama II: (Hak ediş koşulunun belirli performans koşullarının gerçekleştirilmesine bağlı olması)

“B” İşletmesi 01.01.2008 tarihinde 300 yöneticisinin her birine hak ediş süresi boyunca işletmede çalışmaya devam etmeleri koşulu ile 50 adet hisse senedi vermiştir. Eğer işletmede birinci yılın sonunda %10’dan fazla, ikinci yılın sonunda %15’den fazla ve üçüncü yılın sonunda ise %36’dan fazla kazanç sağlanırsa hak ediş koşulları gerçekleşmiş olacaktır. Belirtilen kazanç yüzdeleri aynı zamanda hak edişlerin gerçekleşebilmesi için istenilen performans koşullarını oluşturmaktadır. Verilme tarihinde bir hissenin gerçeğe uygun değeri 7.-YTL’dir.

“B” İşletmesi’nin kazancı 2008 yılı sonunda % 8 artmış ve 30 yöneticisi işletmeden ayrılmıştır. İşletme kazancın 2009 yılında benzer oranda artacağını düşünmektedir ve bundan dolayı hisselerin 2009 yılı sonunda hak ediş koşullarını sağlayacağı (%8+%8=%16) kanaatine varmıştır. Bununla birlikte gerçek artış %12 olarak gerçekleşmiş ve hak ediş koşulu sağlanamamıştır. “B” İşletmesi ayrıca 2009 yılında işletmeden 30 yöneticinin daha ayrılacağını ve 240 [300 – (30+30)] yöneticinin 2009 yılı sonunda hisselerini alacaklarını varsaymaktadır.

Sonuç olarak 219 yönetici 2010 yılı sonunda hisse senetlerini hak etmiştir. Bu hak, 05.01.2011 tarihinde kullanılmıştır. “B” İşletmesi yöneticilerine yönelik nominal değeri 1.-YTL olan hisse senedi ihracında bulunmuştur.

Hesaplamalar için gerekli temel veriler;

Opsiyon hakkının verilme tarihi	:	1 Ocak 2008
Hak ediş tarihi (hesaplanan verilme tarihi ve her bir yeniden hesaplama dönemi)	:	31 Aralık 2009
Her bir yöneticiye düşen opsiyon	:	50
Verilme tarihinde her bir hisse senedinin gerçeğe uygun değeri	:	7.-YTL
Hisse senedi hakkı verilen yönetici sayısı	:	300
Beklenen ayrılma sayısı	:	Her yıl 30 kişi

İlk olarak kaydedilecek toplam tutarın hesaplanması;

Bir yöneticiye sağlanan hisse senedinin toplam gerçeğe uygun değeri	:	350.-YTL (50 x 7.-YTL)
Hak ediş koşullarını sağlaması beklenen hisse senedi sayısı	:	240 [300 - (2 x30)]
Toplam Gider	:	84.000.-YTL (240 x 350.-YTL)

Her yılın giderinin belirlenmesi ve yevmiye kayıtlarının yapılması;

2009 yılının sonunda “B” İşletmesi’nin kazancı %12 artmış ve bundan dolayı hisse senetlerine hak kazanılamamıştır. Ayrıca 30 yönetici olarak tahmin edilmesine rağmen 2009 yılında ilave olarak 28 yönetici daha işletmeden ayrılmıştır.

“B” İşletmesi 2010 yılında ise 25 yöneticisinin ayrılacağını, kazancının artacağı ve 2010 yılında performans hedeflerinin tutturulacağını düşünmektedir. 2010 yılının sonunda, 25 yönetici olarak tahmin edilmesine rağmen yalnızca 23 yönetici işletmeden ayrılmıştır. Ayrıca performans hedefleri gerçekleştirilmiştir. “B” İşletmesi bundan dolayı toplam giderini aşağıda yer aldığı gibi yeniden gözden geçirmiştir.

Yılsonu	Kayıt	Açıklama
31 Aralık 2008	42.000.-YTL	240 x 350.-YTL x 1/2
31 Aralık 2009	8.633.-YTL	(217 x 350.-YTL x 2/3) - 42.000.-YTL
31 Aralık 2010	26.017.-YTL	(219 x 350.-YTL x 3/3) - (42.000.-YTL+8.633.-YTL)
Toplam	76.650.-YTL	219 x 350.-YTL

2008 yılı

31.12.200

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)	42.000.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri		
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri		
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)		
792. 01 Ücret Gideri		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		42.000.-
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
2008 yılı için tahakkuk eden ücret gideri		

2009 yılı

31.12.2009

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)	8.633.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri		
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri		
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)		
792. 01 Ücret Gideri		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		8.633.-
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
2009 yılı için tahakkuk eden ücret gideri		

2010 yılı

31.12.2010

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)	26.017.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri		
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri		
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)		
792. 01 Ücret Gideri		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		26.017.-
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
2010 yılı için tahakkuk eden ücret gideri		

2011 yılı (İhraç edilen hisse senetlerine ilişkin yevmiye kaydı)

501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	10.950.-	
500 SERMAYE HESABI		10.950.-
Sermaye taahhüt kaydı		
(219 yönetici x 50 adet x 1.-YTL = 10.950.-YTL)		
05.01.201		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HESABI	10.950.-	
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI		10.950.-
İhraç edilen hisse senetlerinin kaydı		
(219 yönetici x 50 adet x 1.-YTL = 10.950.-YTL)		

Uygulama III: (Kurum dışından hizmet satın alınması)

“F” İşletmesi medya alanında faaliyette bulunmak üzere 01.01.2008 tarihinde kurulmuştur. İşletmenin kuruluşunda danışmanlık hizmeti sağlamak amacıyla bir pazarlama acentesi ile anlaşılmıştır. Buna göre pazarlama acentesinin hizmetlerinin karşılığı 20 000 adet hisse senedi ihracı ile ödenecektir.

Hesaplamalar için gerekli temel veriler;

Hizmetin sağlanacağı zaman aralığı	:	01.01.2008– 29.02.2008
Hizmetin gerçeğe uygun değeri	:	200.000.-YTL

Hizmetin gerçeğe uygun değeri diğer pazarlama acenteleri tarafından işletmeye danışmanlık hizmeti sağlamak için önerdikleri fiyat teklifleri esas alınarak belirlenmiştir.

İlk olarak kaydedilecek toplam tutarın hesaplanması;

Kayıt edilecek hizmetin gerçeğe uygun toplam değeri
200.000.-YTL

Her bir dönemin giderinin belirlenmesi ve yevmiye kayıtlarının yapılması;

Dönem	Gider	Özkaynak	Açıklama
31 Ocak 2008	100.000.-YTL	100.000.-YTL	200.000.- YTL x 1/2
29 Şubat 2008	100.000.-YTL	100.000.-YTL	200.000.- YTL x 1/1 - 100.000.-YTL
Toplam	200.000.-YTL	200.000.-YTL	

Ocak 2008: (Sunulan hizmetlerin kaydı)

31.01.2008

760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİD. HS.(7/A)	100.000.-	
760.40 Genel Yönetim Gider Yeri		
760.40.20 Danışmanlık Hizmet Gideri		
793 DIŞARDAN SAĞLANAN FAYDA VE HİZ. HS (7/B)		
793. 01 Danışmanlık hizmet gideri		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		100.000,-
529.01 Danışmanlık Hizmet Bedelinin		
Karşılığı Sağlanan Hisseler		
2008 Ocak ayı danışmanlık gideri		

Şubat 2008: (Sunulan hizmetlerin kaydı)

29.02.2008

760 PAZARLAMA SATIŞ VE DAĞITIM GİD. HS.(7/A)	100.000.-	
760.40 Genel Yönetim Gider Yeri		
760.40.20 Danışmanlık Hizmet Gideri		
793 DIŞARDAN SAĞLANAN FAYDA VE HİZ. HS (7/B)		
793. 01 Danışmanlık Hizmet Gideri		
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		100.000.-
529.01 Danışmanlık Hizmet Bedelinin		
Karşılığı Sağlanan Hisseler		
2008 Şubat ayı danışmanlık gideri		

2008 yılı (İhraç edilen hisse senetlerine ilişkin yevmiye kaydı)

29.02.200			
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI	20.000.-		
500 SERMAYE HESABI			20.000.-
Sermaye taahhüt kaydı			
(20 000 adet x 1.-YTL = 20.000.-YTL)			
29.02.2008			
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HESABI	20.000.-		
529.01 Danışmanlık Hiz. Bed. Karşılığı Sağlanan Hisseler			
501 ÖDENMEMİŞ SERMAYE HESABI			20.000.-
Hisse başına nominal değeri 1.-YTL olarak ihraç edilen			
hisse senetlerinin kaydı (20 000 adet x 1.-YTL = 20.000.-YTL)			

4.2. Nakit Olarak Ödenen Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi**Uygulama IV: (Hisse senedi değer artış hakkı sağlanması)**

“D” İşletmesi 01.01.2008 tarihinde 15 yöneticisine, 10’ar adet hisse senedi değer artış hakkı vermiştir. Hisse senedi değer artış hakları kullanım tarihinde, verildiği tarihten itibaren oluşan değer artışı nispetinde nakit ödeme alma hakkı sağlamaktadır. Hisse senedi değer artış haklarının kullanımına 31.12.2009 tarihinde hak kazanılmaktadır. Hisse senedi değer artış hakları, 2010 ve 2011 yıllarında da kullanılabilir.

İşletme verilen her bir hisse senedi değer artış hakkının verilme tarihindeki gerçeğe uygun değerini 9.-YTL olarak tahmin etmekte ve 2 yıllık süre zarfında da yöneticilerin %10’unun ayrılacağını düşünmektedir. Yıllar itibarıyla gerçeğe uygun değerler ve içsel değerler aşağıdaki tabloda yer almaktadır. 31 Aralık 2010 tarihinde 6 yönetici hisse senedi değer artış hakkını kullanmıştır. Geriye kalan 9 yönetici ise 2011 yılında hisse senedi değer artış haklarını kullanmışlardır.

Tarih	Gerçeğe uygun değer	İçsel değer
31 Aralık 2008	10.-YTL	8.-YTL
31 Aralık 2009	6.-YTL	5.-YTL
31 Aralık 2010	11.-YTL	8.-YTL
31 Aralık 2011	10.-YTL	10.-YTL

İşsel değer hisse senedi değer artış hakkının süresinin bitiminde gerçeğe uygun değere eşit olmaktadır. Çünkü zaman değerinin artık bir anlamı kalmamaktadır.

Hesaplamalar için gerekli temel veriler;

Hisse senedi değer artış hakkının verilme tarihi	:	1 Ocak 2008
Hisse senedi değer artış haklarının kullanım tarihi	:	31 Aralık 2009
Her bir yöneticiye sağlanan hisse senedi değer artış hakkı	:	10
Verilme tarihinde her bir hisse senedi değer artış hakkının gerçeğe uygun değeri	:	9.-YTL
Hisse senedi değer artış hakkı verilen yönetici sayısı	:	15
Beklenen ayrılma oranı	:	%10
31 Aralık 2009 tarihindeki yönetici sayısı	:	11

Her yılın giderinin belirlenmesi ve yevmiye kayıtlarının yapılması;

Yıl	Gider	Borç	Açıklama
31 Aralık 2008	550.-YTL	550.-YTL	11 yönetici x 10 hisse senedi değer artış hakkı x 10.-YTL gerçeğe uygun değer x 1/2 hak ediş dönemi
31 Aralık 2009	110.-YTL	660.-YTL	11 yönetici x 10 hisse senedi değer artış hakkı x 6.-YTL gerçeğe uygun değer x 1/1 hak ediş dönemi 2009 yılı gideri, borcun 31 Aralık 2008'deki gerçeğe uygun değeri ile 31 Aralık 2009'daki gerçeğe uygun değeri arasındaki fark olarak hesaplanmıştır. (660.-YTL – 550.-YTL =110.- YTL)
31 Aralık 2010	810.-YTL (330+480)	990.-YTL	9 yönetici x 10 hisse senedi değer artış hakkı x 11.-YTL gerçeğe uygun değer (990.-YTL - 660.-YTL=330.-YTL) 2010 yılı gideri, 31 Aralık 2010'da hisse senedi opsiyonlarını kullanan 6 yöneticiye yapılan nakit ödemeyi de içermektedir. Bu tutar 480.- YTL'dir. (6 yönetici x 10 hisse senedi değer artış hakkı x 8.- YTL)
31 Aralık 2011	(90.-YTL)	-	Tüm yöneticiler hisse senedi değer artış haklarını kullandıkları için borç sıfıra

			eşittir. Nakit ödeme 900.-YTL (9 yönetici x 10 hisse senedi değer artış hakkı x 10.-YTL gerçeğe uygun değer). Gelir 31 Aralık 2009'daki borç (990.-YTL) ile nakit ödeme (900.-YTL) arasındaki farka eşittir. Gelir 90.-YTL (990.-YTL - 900.-YTL)'dir.
Toplam	1.380.-YTL		

2008 yılı

31.12.2008			
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)		550.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri			
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri			
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)			
792. 01 Ücret Gideri			
335 PERSONELE BORÇLAR HESABI			550.-
2008 yılı için tahakkuk eden ücret gideri			

2009 yılı

31.12.2008			
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)		110.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri			
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri			
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)			
792. 01 Ücret Gideri			
335 PERSONELE BORÇLAR HESABI			110.-
2009 yılı için tahakkuk eden ücret gideri			

2010 yılı

31.12.201			
770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)		810.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri			
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri			
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)			
792. 01 Ücret Gideri			
335 PERSONELE BORÇLAR HESABI			810.-
2010 yılı için tahakkuk eden ücret gideri			

31.12.2010		
335 PERSONELE BORÇLAR 100 KASA HESABI 2010 yılında hakkını kullanan 6 yöneticiye nakit ödemenin kaydı	480.-	480.-

2011 yılı

31.12.2011		
335 PERSONELE BORÇLAR HESABI 100 KASA HESABI 671 ÖNCEKİ DÖNEM GELİR VE KARLARI HESABI 9 yöneticinin hisse senedi değer artış hakkının kullanılması	990.-	900.- 90.-

4.3. Nakit Alternatifli Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerinin Muhasebeleştirilmesi

Uygulama V: (Karşı tarafa ödeme yöntemini seçme imkânı sağlayan nakit alternatifli hisse bazlı ödeme işlemi)

01.01.2008 tarihinde “D” İşletmesi genel müdürüne ya 500 adet hisse senedi değeri karşılığında nakit ya da 750 adet hisse senedi arasında seçim hakkı vermiştir. Hak ediş ancak genel müdürün işletmede 2 yıl hizmette bulunması ile mümkün olacaktır. Eğer genel müdür hisse senedi alternatifini seçerse; hisse senetlerini 5 yıllık bir süre zarfı boyunca elinde tutmalıdır. Hisse senedi fiyatları aşağıda yer aldığı gibidir:

Tarih	Gerçeğe uygun değer
01.01.2008	5.-YTL
31.12.2008	7.-YTL
31.12.200	13.-YTL

9	
31.12.2010	20.-YTL

Hak ediş şartları ile birlikte transfer koşullarının sınırlamaları dikkate alındığında, kurum verilme tarihinde hisse senedi alternatifinin gerçeğe uygun değerini hisse başına 4.-YTL olarak hesaplamıştır.

Hesaplamalar için gerekli temel veriler;

Verilme tarihi	:	1 Ocak 2008
Hak ediş tarihi	:	31 Aralık 2009
Genel müdür için opsiyon sayısı	:	500
Verilme tarihinde hisse senedi alternatifinin gerçeğe uygun değeri	:	4 -YTL

İlk olarak kaydedilecek toplam tutarın hesaplanması;

Alternatif	Gerçeğe uygun değer	Hesaplama
Özkaynak alternatifi	3.000.-YTL	750 x 4.-YTL
Nakit alternatifi	2.500.-YTL	500 x 5.-YTL

Birleşik finansal aracın özkaynak bileşeninin gerçeğe uygun değeri ise 1.200.-YTL'dir.

Her yılın giderinin belirlenmesi ve yevmiye kayıtlarının yapılması;

Genel müdür, 2009 yılı sonunda nakit opsiyonunu kullanmıştır. 2008 ve 2009 yıllarında muhasebe kaydı yapılacak olan özkaynak ve borç bileşeni aşağıda yer aldığı gibi belirlenecektir.

Yılsonu	Gider	Borç	Özkaynak	Açıklama
31 Aralık 2008	1.750.-YTL	1.750.-YTL		500 x 7.-YTL x 1/2
31 Aralık 2008	600.-YTL		600.-YTL	1.200.-YTL x 1/2
31 Aralık 2009	4.750.-YTL	4.750.-YTL		(500 x 13.-YTL)-1.750.-YTL
31 Aralık 2009	600.-YTL		600.-YTL	1.200.-YTL x 1/2

Toplam	7.700.-YTL	6.500.-YTL	1.200.-YTL	
---------------	-------------------	-------------------	-------------------	--

2008 yılı

31.12.2008

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)	2.350.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri		
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri		
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)		
792. 01 Ücret Gideri		
335 PERSONELE BORÇLAR HESABI		1.750.-
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		600.-
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
2008 yılı için tahakkuk eden ücret gideri		

2009 yılı

31.12.2009

770 GENEL YÖNETİM GİDERLERİ HESABI (7/A)	5.350.-	
770.80 Genel Yönetim Gider Yeri		
770.80.20 İşçi Ücret ve Giderleri		
792 MEMUR ÜCRET VE GİDERLERİ HESABI (7/B)		
792. 01 Ücret Gideri		
335 PERSONELE BORÇLAR HESABI		4.750.-
529 DİĞER SERMAYE YEDEKLERİ HS.		600.-
529.01 Çalışanlara Sağlanan Hisseler		
2009 yılı için tahakkuk eden ücret gideri		

Nakit alternatifinin kullanılması;

31.12.2009

335 PERSONELE BORÇLAR HESABI	6.500.-	
100 KASA HESABI		6.500.-
500 adet hisse senedi karşılığının nakit ödenmesi		

Eğer hisse bazlı ödeme işlem türünü belirleme hakkı işletmede ise muhasebeleştirme işlemleri işlemin nakit bazlı veya hisse bazlı oluşuna göre ilgili bölümde açıklanan esaslar çerçevesinde gerçekleştirilecektir.

5.2. Hisse Bazlı Ödeme İşlemlerinin Raporlanması

İşletmeler, dönem boyunca var olan hisse bazlı ödeme anlaşmalarının, nitelik ve tutarlarını en azından aşağıdaki temel hususlar çerçevesinde kamuoyunun bilgisine sunmalıdır.

- Dönem içerisinde herhangi bir zamanda mevcut her türlü hisse bazlı ödeme anlaşmasının özellikleri, (Hak ediş için gerekli koşullar, ihraç edilmiş opsiyonların azami süreleri veya nakit veya özkaynak ödemeli hisse bazlı ödeme yöntemlerinin anlaşma koşul ve ilkeleri gibi.)
- Opsiyonlar açısından, her bir opsiyon grubu için hisse senedi opsiyonu sayısı ve ağırlıklı ortalama kullanım fiyatları,
- Dönem sonunda mevcut hisse opsiyonları için, uygulanacak fiyatın ağırlıklı ortalaması ve kalan sözleşme ömrünün aralığı,
- Dönem içerisinde alınan mal ve hizmetler ile ihraç edilen özkaynak araçlarının gerçeğe uygun değerlerinin belirlenme yöntemleri,
- Hisse bazlı ödeme işlemlerinin döneme ilişkin kâr veya zarar ile işletmenin finansal durumu üzerindeki etkisi.

Değerlendirme ve Sonuç

Muhasebede finansal bilgilerin elde edilmesi, işlenmesi, raporlanması, yorumlanması ve sunulması aşamalarında uyulması gereken kurallar birliği muhasebe standartları olarak tanımlanabilir ve muhasebe standartları finansal raporlamanın ortak dili olarak nitelendirilebilir.

Uluslararası alanda geçerli muhasebe standartlarının oluşturulması konusunda ilk tartışmalar 1960'larda başlamış, ilk muhasebe standardı ise 1975 yılında yayımlanmıştır. 2001 yılına kadar muhasebe standartlarının düzenlenmesi IASC tarafından yapılmış ve bu dönemde oluşturulan standartlar "*Uluslararası Muhasebe Standartları(UMS)*" adıyla anılmıştır. Nisan 2001'den sonra ise standart oluşturma görevini *IASB* yürütmüş ve bu tarihten sonra oluşturulan muhasebe standartları "*Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (UFRS)*" olarak adlandırılmıştır.

Türkiye'de muhasebe standartlarına yönelik düzenleme görevi 1994 yılından 1999 yılına kadar TMMOB tarafından yerine getirilmiş, 18.12.1999 tarih ve 4487 sayılı Kanunla Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu (TMSK)'nun kurulmasıyla bu görev TMSK tarafından yerine getirilmektedir.

Çalışma konusunu oluşturan TFRS 2: Hisse Bazlı Ödemeler Standardı uluslararası alanda 01.01.2005 tarihinden sonra hazırlanan mali tablolara

uygulanmak üzere 2004 yılında yayınlanmıştır. Türkiye’de ise sözkonusu standart (TMSK) tarafından 26125 sayı ve 31.03.2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir

Hisse bazlı ödeme işlemleri; işletmenin özkaynağa dayalı hisse senetleri veya hisse senetleri opsiyonları gibi finansal araçları karşılığında mal veya hizmet elde ettiği yada işletmenin hisse senetlerinin veya diğer özkaynağa dayalı finansal araçlarının fiyatlarının baz alınması karşılığında mal veya hizmet aldığı işlemlerdir. Hisse bazlı ödeme işlemlerine finansal tablolarda yer verilmesi ile kaliteli, şeffaf ve karşılaştırılabilir bilginin kullanıcılara sunulması amaçlanmaktadır.

Hisse Bazlı Ödemeler Standardının uygulanmasında değerlendirme önemli bir yer tutmaktadır. Değerlemede esas alınan ölçek gerçeğe uygun değerdir. Gerçeğe uygun değer –varsa- piyasa fiyatlarına dayalıdır. Ancak birçok hisse senedi ve hisse senedi opsiyonu aktif bir piyasada işlem görememektedir. Bu durumda yönetim bu alanda geçerli değerlendirme yöntemlerini dikkate almalıdır. Standartta özel olarak belirlenmiş bir fiyatlandırma yöntemi bulunmamaktadır. Bununla birlikte standart, gerçeğe uygun değer belirlenmesinde dikkate alınabilecek faktörleri sıralamıştır. Standardının uygulanmasında gerçeğe uygun değer belirlenmesinde karşılaşılan güçlükler nedeniyle bu alanda uzmanlaşmış kişilerin görüşüne başvurulması, bu anlamda da uzman kişilerin yetiştirilmesi önemli hale gelebilir. Bu durum kuşkusuz Türkiye için de geçerlidir.

Hisse Bazlı Ödemeler Standardı’nın en büyük etkisinin ücretlere yönelik olduğu söylenebilir. Standardın uygulamaya koyduğu ilkeler ile çalışanlar ücretlerini belirli sınırlamalara sahip hisse senetleri, hisse senedi değer artış hakları veya hisse senedi opsiyonları aracılığı ile sağlayabilmektedirler.

Türkiye’de TTK tasarısının yasallaşması ve yürürlüğe girmesiyle defter tutma dahil bütün muhasebe süreçlerinin muhasebe standartlarına göre yeniden ele alınacağı ve buna göre şekilleneceği görülmektedir. Standartların uygulanmasında karşılaşılabilecek sorunların çözümü için standartların açık ve anlaşılır bir dille ele alınması gerekmektedir. Türkiye’ye özgü koşulların da göz önünde tutulması standartların anlaşılabilirliğini artıracaktır. Nitekim bu anlamda ülkemizde ihtiyacın olduğu da ifade edilebilir.

KAYNAKÇA

- AKDOĞAN, Nalan ve Orhan SEVİLENGÜL (2008). “TMS ve TFRS Uygulamalarının Tekdüzen Hesap Planı Üzerine Etkileri ve Öneriler”, *ASMMMO, VI. Muhasebe Uygulamaları ve Vergi Mevzuatı Sempozyumu*, Antalya.
- AYANOĞLU, Yıldız (2007). “Uluslar arası Finansal Raporlama Standartlarına Geçişte Yaşanan Sorunlar ve Dünyadaki Uygulamaları”, *MÖDAV*, Sayı:3, ss.99-133.
- AYSAN, Mustafa (2008). “Uluslararası Finansal Raporlama Standartlarına Ulusal Uyum: Türkiye Örneği” *MUFAD*, Sayı: 40, s.44-53.

- BARIL, Charles, BETANCOURT, Luis and BRIGGS, John (2007). Valuing Employee Stock Options Under SFAS 123R Using the Black-Scholes-Merton and Lattice Model Approaches, *Science Direct*, 25, ss.88-101
- BAYAZITLI, Ercan, ÇELİK Orhan ve Saim ÜSTÜNDAĞ (2006) Meslek Mensupları İçin Türkiye Muhasebe Standartlarına Genel Bakış, *TESMER Yayını*, No:67 – Ankara.
- DELOITTE (2004a) IAS Plus, February, <http://www.iasplus.com/pastnews/2004feb.htm> - 61k, (10.10.2008)
- DELOITTE (2004b). Share-based Payment –A Guide to IFRS, March, <http://www.iasplus.com/dttpubs/shbased.pdf>, (10.10.2008)
- DELOITTE (2007a). Share-based payments, A guide to IFRS, June, <http://www.iasplus.com/dttpubs/2007ifrs2guide.pdf>, (10.10.2008).
- DELOITTE (2007b). Uluslararası Finansal Raporlama Standartları, UFRS Cep Kitapçığı.
- DEMİR, Volkan ve Oğuzhan BAHADIR (2007). UFRS (TFRS)'deki Değerleme Ölçüleri Kapsamında Şirket Değerlemesinde Defter Değeri Yaklaşımı”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, (ISSN:1307-6639) TÜRMÖB, Yıl:7, Sayı:23, ss. 65-79.
- EMANUEL, David (2005). Accounting for Share-Based Payments Under NZ IFRS-2, *Business Review*, Volume 7, No:2, ss:38-44.
- ERNST & YOUNG, IFRS 2: Share Based Payments, [http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS2-SBP-EssentialGuide.pdf/\\$file/IFRS2-SBP-EssentialGuide.pdf](http://www.ey.com/Global/assets.nsf/International/IFRS2-SBP-EssentialGuide.pdf/$file/IFRS2-SBP-EssentialGuide.pdf), (10.10.2008).
- GÖKÇEN, Gürbüz, AKGÜL, Başak Ataman ve Cemal ÇAKICI (2006). Türkiye Muhasebe Standartları Uygulamaları (Uluslararası Muhasebe Standartları ile Uyumlu), İstanbul.
- GÜCENME, Ümit ve Aylin POROY ARSOY (2006) “IFRS 2 Hisseye Dayalı Ödemeler Kapsamında Ücretlendirme” *MÖDAV*, Sayı:3, ss.133-150.
- PRICEWATERHOUSECOOPERS, Share-based Payment, A Practical Guide to Applying IFRS 2, <http://www.pwc.com/gx/eng/about/svcs/corporatereporting/SBP.pdf>, (10.10.2008).
- SELİMOĞLU, Seval Kardeş (2007). “Hisse Bazlı Ödemeler/TFRS-2”, Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması, Editörler: Doç. Dr. Necdet SAĞLAM - Doç. Dr. Salim ŞENGEL - Bünyamin ÖZTÜRK, ss.1169-1203.
- SÖNMEZ, Feriştah (2004). “8 Nolu Türkiye Muhasebe standardı Kapsamında Yer Alan Maddi Duran Varlıklar (UMS -16 ile Karşılaştırılmalı olarak)”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, ss.79-100.
- STREET, Donna L. and Sandra CEREOLA (2004). “Stock Option Compensation:

Impact of Expense Recognition on Performance Indicators of non-domestic Companies Listed in the U.S”, *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, Vol: 13, ss.21–37.

TFRS Yorum 11, TFRS 2-Grup İçi ve İşletmenin Geri Satın Alınan Kendi Hisselerine İlişkin İşlemler.

Türkiye Finansal Raporlama Standardı, TFRS - 2: Hisse Bazlı Ödemeler.

Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu - 2007 Yılı Faaliyet Raporu.

UYSAL, Özgür Özmen (2006). “Uluslar arası Muhasebe Standartlarının Oluşum Süreci: IASC ve Önde Gelen Ulusal ve Uluslararası Örgütler”, *Muhasebe ve Denetim Bakış*, ss.87-107.

Web Summaries, IFRS 2: Share Based Payment,

http://www.fintools.com/docs/8_63_ifrs02-sum.pdf, (10.10.2008).

www.tdk.gov.tr.(15.09.2008)

YAZICI, Mehmet (2003). “Muhasebe Standardının Tanımı”, *MUFAD*, Sayı: 18, ss.33-37.